

168. Mieszanka teatralna

Dzwonek alarmowy

TRZEBA, się, niezwykle pewnie czuć, aby „na nie nie bacząc“, zaleźć krytykom aż tak głęboko za skórę, jak zrobił to Jerzy Jurandot w swojej nowej komedii „Trzeci dzwonek“, wystawionej ostatnio w warszawskim Teatrze Kameralnym. Dwa ciete określenia — „zabie oczy“, „szakale“ i kilkanaście słów, które porozstrzygały po latach co „znaczniejszych“ stołecznym recenzentów na czele z nie wymienionym wprawdzie, ale bez trudu rozpoznanym heroldem „groźnej“ krytyki — Janem Lottem. Jurandot wie jakby, że mimo swych złośliwości, trudno będzie „szakalom“ odplacić mu pięknym za nadobne. Nie myli się. Dysponując świetnie opanowanym warszatem dramaturga, potrafi doskonale zawiązać akcję i poprowadzić ją według wszelkich dramaturgicznych wymogów, potrafi stworzyć dialog o dużej kulturze. Tematem „Trzeciego dzwonka“ jest teatr, teatr od kulis — z gabinetem dyrektora, z reżyserem i aktorami, z ich pracą nad sztuką od pierwszych prób do premiery, z atmosferą protekcji, pochlebstwa, z osobistymi interesami, z miłodeją i miłostkami. A główna sprawa? O wszystkim w tym teatrze decydują kochanki. Reżyser angażuje niewiele umiającego kociaka, młody scenograf kocha się w podstarzałej aktorce, którą z czasem porzuci, też dla kociaka, w związku z cym porzucona przeżyje dramat zamkniętego serca. (Gorczyńska na zajęciu), z kolei kociaka „przywłaszczony“ sam autor i dla niego obieca napisać rolę w następnej sztuce... Trudno jednak wyżyć się wrażenia, że ów obraz świata teatru jest tu bardzo, bardzo tradycyjny, utwierdzający w tradycyjnie fałszywym wyobrażeniu, że w tym świecie aktorów i aktorek to tylko miłode i łózko. Wcale nie nowy i wcale nie świeży. Niemniej — zabawa dobra. Teatr dał sztuce swe najlepsza chyba sily; Marian Wyrzykowski, Maria Gorczyńska, Aleksander Zabożyński... Niemniej „ale“ pozostaje „ale“.

GDYBY czytelnikowi nie należała się krótka choćby informacja wstępna dotycząca samego utworu, jedynego w swoim rodzaju w światowym teatrze, można byłoby mówić wyłącznie o jego powojennych i nie dzielach i jednej tylko krenacji, która przetrwała już do historii polskiego aktorstwa. Wystawiony przed przeszło dziesięciu laty w Łódzkiej Komendzie Wojaka Polickiego w scenie-

Uwiedzione
dziewiectwo

zacji nieodżałowanej Schillera stał się sensacją teatralną, a jednocześnie w niektórych środowiskach uznany został za skandal obyczajowy. Chodzi o „Celestynę” Rojasa, zjawisko niepospolite w piętnastowiecznym (1499) teatrze hiszpańskim, wyrosłe na wiele dziesiątków lat przed jego „złotym wiekiem”. Utwór jest jeszcze jakby owiany ponurą grozą średniowiecza, przedstawia tytułową Celestynę, ohydny stręczycielkę w zakazanej miłości, uwodzicielkę dziewic, „ce-rowaczkę cnót dziewiczych” jako postać diaboliczną, spowinowaconą z szatanem, niemniej odbija się już w tym utworze niespokojny, swawolny duch zbliżającego się renesansu. I oto ów temat drażliwy, z „drażliwymi” scenami rozgrywanymi się w domu publicznym: młody Kalixt chce zdobyć niewinną Mallbę i korzysta z pomocy rajfurzycy Celestyny, właścicielki kilku sprzedajnych dziewcząt. Lecz nie temat jest tu główną wartością. Aż dziw bierze, ile w tej arcy-starej sztuce zawarł autor mądrości o życiu, świecie, ileż trafnych uwag wypowiedział o mężczyznach, kobietach. I wreszcie jak głęboko sięgnął dna ludzkiej nędzy, jak głęboko potrafił przedstawić skłębione namietności życia, nędzę i ukochanie życia, których wcieleniem jest tu ohydny a budząca litość Celestyna. Celestyna jest Jadwiga Chojnacka. Była w pierwszym łódzkim przedstawieniu i jest w obecnym — w warszawskim Teatrze Klasycznym. Sztuka jakby dla niej jednej tylko istniała. Wszyscy inni są bladym tłem wobec tej kreacji na miarę światową.

Straszna zabawa

JESZCZE jedna polska sztuka współczesna. Nazywa się „Straszna zabawa”. Fama głosi, że niejaki Marcin Blerzewicz, figurujący na afiszach jako autor — to zwykła „biaga”, że pod tym pseudonimem ukrywają się dwie bliżej nie znane w literaturze żony dwóch znanych w tejże literaturze pisarzy krakowskich. No cóż, i łonom wolno pisać. Napisały więc sztukę. I to z nie byle jakim pomysłem. W prostej linii wywodzącym się od wybitnego francuskiego dramaturga Cocteau, z jego „Straszliwych rodziców”, „Straszliwych dzieci” a nawet z wystawionej niedawno u nas „Maszyny do pisania”, gdzie znużona młodzież bawi się „dla rozrywki” w przestępców. Tu podobnie. Grupa młodzieży — aktor, dziennikarz, muzyk, studentki — bawi się w morderstwo. Improwizuje morderstwo, później przeprowadza dochodzenie i sama się oskarża. Nie wystarczy im zwykła zabawa. A więc sztuka o młodzieży — że cyniczna, że zblazowana, że rozpita, zepsuta, i że moralna zgnilizna... Proszę państwa, pozwolę sobie jednak ostrzec: nie dajmy się nabrać na wszystkie zawarte tu gromkie oskarżenia, choć dewotkom i „moralnym odnowicielom” będą one „w to graj”. Autor, przepraszam — autorki(7), nie mają nic, ale to dosłownie nie na serio do powiedzenia o młodzieży. Poza komunałami krążącymi w środowiskach bogobojnych staruszków. Etykietowe, papierowe postacie m. in. znużonych egzystencjalistycznych dziewcząt wyciągniętych jakby wprost z krakowskich piwnic i kilkanaście komunałów składają się na tę sztukę. Poza tym, żeby było zgodnie z modą wszystko robione jest jak najbardziej na ponuro i z nieodłącznymi pleprnymi słówkami. I wreszcie z gromkim — „świat jest nie do zniesienia!” Kilkakrotnie, mocno; bo to modne. Zgodnie z receptą na rzekomo nowocześnie literaturę: byle jak najmocniej krzycheć, że nudno, straszno, i do zniesienia, a powodzenie murówne. Krzyczą więc i modne autor „Strasznej zabawy”. A warszawa Teatr Powszechny krzyk ten wzięty jak najbardziej na serio. Nie dajmy się nabierać na taką nowoczesność

JEREMI CZULIŃSKI